

GRAU EN MITJANS AUDIOVISUALS

104813 - DOCUMENTAL DE CREACIÓ: GUIÓ I REALITZACIÓ

Informació general

- Curs acadèmic 2025/26
- Departament: Indústries culturals
- Tipus d'assignatura: Optativa
- Curs: Quart
- Trimestre: Segon i tercer
- Nombre de crèdits: 12
- Professorat:
 - Maria Fernanda Luna Rassa [<mlunar@tecnocampus.cat>](mailto:mlunar@tecnocampus.cat)
 - Carlota Frisón Fernández [<cfrison@tecnocampus.cat>](mailto:cfrison@tecnocampus.cat)
 - Núria Vila Ruiz [<nvilar@tecnocampus.cat>](mailto:nvilar@tecnocampus.cat)

Llengües de docència

- Castellà

S'acceptaran treballs i presentacions en les dues llengües co-oficials.

Presentació de l'assignatura

Documental de creació: guió i realització és una assignatura en la qual s'aprendrà a realitzar una obra audiovisual des del tractament creatiu de la realitat. A partir de documentals contemporanis es comprendrà l'aspecte cinematogràfic del cinema del real avui i posteriorment es farà una immersió gradual en grans exemples de documentals inspiradors en la història del cinema, per a entendre els aspectes de la seva transformació en diversos contextos.

Documental de creació és una assignatura que combina una reflexió profunda sobre el cinema del real amb una pràctica intensa d'aquest gènere audiovisual. El mètode inclou la creació de peces com a muntatge en càmera i peça sonora, exercicis pràctics d'aprenentatge de les diverses modalitats, gravació en l'entorn, escriptura de guió i acostament a festivals de cinema i altres espais clau de desenvolupament i exhibició d'obres documentals.

Com a resultat final els estudiants produiran per grups un curtmetratge documental més extens i desenvolupat amb la intenció que pugui exhibir-se en entorns universitaris o independents. L'assignatura combina reflexió, pràctica i teoria d'una forma orgànica, brindant una aproximació professional al documental i està dirigida a un alumnat que ja ha adquirit un coneixement significatiu de l'audiovisual al llarg dels tres anys previs en els seus estudis de GMA. L'assignatura s'impartirà durant el segon i el tercer trimestre.

L'aula (física o virtual) és un espai segur, lliure d'actituds masclistes, racistes, homòfobes, trànsfobes i discriminatòries, ja sigui cap a l'alumnat o cap al professorat. Confiam que entre totes i tots puguem crear un espai segur on ens puguem equivocar i aprendre sense haver de patir prejudicis d'altres.

Competències/Resultats d'aprenentatge

Específica

- E5_Dissenyar i realitzar un producte audiovisual (format per imatges fixes o en moviment), atenent tant als seus aspectes tècnics com artístics, en tots els seus components
- E14_Adquirir els coneixements de la història, estètica, evolució i dinàmica del cine, televisió, ràdio, premsa, Internet i videojocs, així com reconèixer l'estètica a través del visionat i l'anàlisi

Bàsiques i Generals

- G2_ Que els estudiants sàpiguen aplicar els seus coneixements a la seva feina o vocació d'una forma professional i tinguin les competències que es solen demostrar per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi
- G3_ Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi), per emetre judicis per incloguin una reflexió sobre temes rellevants de caire social, científic o ètic
- G5_ Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors, amb un alt grau d'autonomia

Transversal

- T2_ Que els estudiants tinguin capacitat per treballar com a membres d'un equip interdisciplinar ja sigui com a un membre més, o realitzant tasques de direcció amb la finalitat de contribuir a desenvolupar projectes amb pragmatisme i sentit de la responsabilitat, assumint compromisos tenint en compte els recursos disponibles

No definides

Continguts

BLOC A: EL DOCUMENTAL DE CREACIÓ

A1. Introducció al documental de creació

- 1.1. Una aproximació conceptual al documental de creació. Els universos documentals.
- 1.2 El documental clàssic. Orígens.
- 1.2. La qüestió del realisme, la versemblança i el compromís autoral.
- 1.3. Classificació i categories de documental.
- 1.4. Principis de creació documental: Rabiger, Segarra.

A2. Documental i Cinema moderne: els límits de l'objectivitat

- 2.1 Free Cinema.
- 2.2 El cinema directe nord-americà.
- 2.3 El Candid eye canadenc.
- 2.4 El Cinema Verité i qüestionaments al directe. El documentalista com agent catalizador.
- 2.5 Qüestionaments al cinema directe.

A3. El Documental i la postmodernitat

- 3.1. Girs en el documental.
- 3.2. El documental performatiu.
- 3.3. El fals documental (mockumentary).
- 3.4 El documental autobiogràfic/gir subjectiu.
- 3.5 Altres geografies del documental autobiogràfic.

A4. Construcció de memòria, documental social y polític

- 4.1 El documental en contextos de guerra i post/conflictos.
- 4.2 Transformacions del documental durant la II Guerra Mundial.
- 4.3 Dictadura i transició a Espanya.
- 4.4 Imatge y retòrica després del'Holocaust.
- 4.5 "Cap a un tercer cinema llatinoamericà": Cuba, l'Argentina, el Brasil, Bolívia, Colòmbia i Xile.

A5. Noves reflexions a través del documental: material d'arxiu

- 5.1 Redescobriments dels arxius i el paper de la memòria.
- 5.2 Foundfootage, tècniques i exploracions de l'arxiu digital.
- 5.3 El collage al cinema documental.
- 5.4 Contra-arxius.

A6. Noves imatges (i sons) documentals

- 6.1 Assaig documental/gir reflexiu: formes i maneres assatgístiques.
- 6.2 Esdevenirs del Feminisme.
- 6.3. Documental postcolonial i cinema en els marges.
- 6.4 Territoris-mutació, noves cartografies documentals.
- 6.5 Imatges immersives. Nous espais documentals.
- 6.6 El documental i les avantguardes.

BLOC B: PROCÉS DE CREACIÓ DEL DOCUMENTAL

B1. La idea

- 1.1. Idea, història, sinopsi.
- 1.2. Tipus, topos i re/cerca.
- 1.3. Documentació i fonts.

B2. El guió documental

- 2.1 Característiques del guió documental.
- 2.2. Guió de rodatge.
- 2.3. Guió en el muntatge.

B3. Els personatges

- 3.1. Selecció i treball previ.
- 3.2. Tractament visual i sonor.
- 3.3. Qüestions ètiques en el treball amb els personatges.

B4. Estructures, recursos narratius i posada en escena

- 4.1. Organització narrativa del material documental.
- 4.2. Observar o provocar.
- 4.3. Seqüència, durada i presa.
- 4.4. Tractament i concepció global.
- 4.5. So, paraula i música.
- 4.6. Narrador, entrevista i diàleg.

B5. Realització, mirada i pols documental

- 5.1. Models de rodatge.
- 5.2. Punt de vista.
- 5.3. Permisos de rodatge i autoritzacions.

B6. Arxiu i document: material visual i sonor

- 6.1. Material d'arxiu (fotografia, vídeo, sons).
- 6.2. Integració de materials i estil.
- 6.3. Dinamització, posproducció, animació.

B7. El muntatge documental

- 7.1. Guió i muntatge.
- 7.2. Ritme i estructura.
- 7.3. El muntatge de la paraula (entrevistes i veu en off).
- 7.4. Muntatge i discurs audiovisual.
- 7.5. Etalonatge, postproducció de so i correcció de color.

B8. Producció, distribució i exhibició: el documental, la indústria, el circuit de festivals.

- 8.1. Disseny de l'estratègia de finançament i comercialització.
- 8.2. Circuits de producció i exhibició: festivals de cinema documental.
- 8.3. Plataformes documentals i documental interactiu.
- 8.4. Tendències en la producció i distribució documental.
- 8.5. Noves circulacions en el documental. Plataformes.

El Bloc A i el Bloc B es treballaran simultàniament, no seran consecutius.

Objectius de Desenvolupament Sostenible

- 16 - Pau, justícia i institucions sòlides
- 05 - Igualtat de gènere
- 10 - Reducció de les desigualtats
- 04 - Educació de qualitat

Activitats i Sistema d'avaluació

a) Examen final global individual (25%)

b) Treball Individual (25%)

- b1. Peça de muntatge en càmera (5%)
- b2. Peça de documental observacional/ participatiu: activitat pràctica-teòrica. (10%)
- b3. Peça de documental performatiu: activitat pràctica-teòrica. (10%)

c) Treball col·lectiu (50%)

- c.1 Curtmetratge documental (25%)
- c.2 Peça sonora (5%)
- c.3 Teaser (5%)
- c.4 Trailer (5%)
- c5. Presentació pel·lícula de la filmografia en grup (5%)
- c6. Ressenya en vídeo de festival de cinema proposat segons calendari (5%)

L'estudiant haurà d'obtenir una qualificació mínima de 5 a l'exàmen final per tal que les altres activitats avaluatives siguin preses en consideració per a calcular la qualificació.

Recuperació

Només és recuperable l'examen teòric.

En l'examen de recuperació s'haurà d'obtenir una qualificació mínima de 5 perquè les altres activitats avaluable siguin preses en consideració per a calcular

la qualificació final de l'assignatura.

La identificació de plagi es considera una circumstància greu que pot comportar una qualificació de suspens a una activitat. En cas de detecció de plagi s'informarà a la coordinació del grau per tal que es puguin prendre les mesures disciplinàries corresponents.

Qualsevol forma de frau acadèmic serà sancionada d'acord amb la normativa d'avaluació del centre. En cas que es detectin indicis de frau, inclòs l'ús indegut d'eines d'intel·ligència artificial generativa, el professorat de l'assignatura podrà convocar l'estudiant a una entrevista individual amb l'objectiu de verificar-ne l'autoria.

FILMOGRAFIA (Aquesta filmografia es treballa a classe, per tant és matèria d'avaluació).

El agente topo (Maite Alberdi, 2020)
Correspondencia (Carla Simón y Dominga Sotomayor, 2020)
La metamorfosis de los pájaros (Catarina Vasconcelos, 2021)
The story of looking (Marc Cousins, 2021)
Luz por todas partes- All light everywhere (Theo Anthony, 2021)
Sis dies corrents (Neus Ballús, 2021)
La mecánica de los fluidos (Gala Martínez, 2022)
Knit Island (Ekiem Barbier, Quentin L'Helgouach, Guilhem Causse, 2023)
La madre de todas las mentiras (Asmae El Moudir, 2023)
Retratos Fantasma (Kleber Mendonça Filho, 2023)
Riefenstahl (Andres Veiel, 2024)
El minuto heroico (Mónica Terribas, 2025)
Punt de no retorn (Raúl Gallego Abellán, 2025)

Nostalgia de la luz (Guzmán, 2010)
5 Broken Cameras (Burnat y Davidi, 2011)
Mapa (Elias Leon Siminiani, 2012)
La imagen perdida (Rithy Panh, 2013)
Machine gun or Typewriter? (Travis Wilkerson, 2015)
No home movie (Chantal Akerman, 2015)
I am not your negro (Raul Peck, 2016)
Muchos hijos, un mono y un castillo (Gustavo Salmerón, 2017)

Los espigadores y la espigadora (Agnès Varda, 2000)
En construcción (José Luis Guerín, 2000)
Bright Leaves (Ross Mc. Elwee, 2002)
Cravan vs. Cravan (Isaki Lacuesta, 2002)
Los rubios (Albertina Carri, 2003)
Tarnation (Jonathan Caouette, 2003)
Grizzly Man (Werner Herzog, 2005)
Santiago (Joao Moreira-Salles, 2006)
Wide awake (Alan Berliner, 2006)
Jogo de escena (Eduardo Coutinho, 2007)
Waltz con Bashir (Ari Folman, 2008)
48 (Susana De Sousa Dias, 2009)

Nuestra voz de tierra, memoria y futuro (Marta Rodríguez y Jorge Silva, 1982)
Reassemblage (Trihn T. Minha, 1982)
Sans Soleil (Chris Marker, 1983)
Tokio Ga, Cuaderno de ciudades y de ropa (Wim Wenders, 1985)
La delgada línea azul (Errol Morris, 1988)
El país de los sordos (Nicolas Philibert, 1992)
London (Patrick Keiller, 1994)
Monos como Becky (Joaquim Jordà, 1999)

Primary (Robert Drew, 1960)
La pirámide humana (Jean Rouch, 1961)
Crónica de un verano (Jean Rouch y Edgar Morin, 1961)
The war game (Peter Watkins, 1965)
Títicut Follies (Frederick Wiseman, 1967)
Salesman (Hermanos Albert y David Maysles, 1968)
La hora de los hornos (Octavio Getino y Pino Solanas, 1973)
El desencanto (Jaime Chávarri, 1976)
Agarrando pueblo (Luis Ospina y Carlos Mayolo, 1977)
Queridísimos verdugos (Basilio Martín Patino, 1977)

Los amos locos (Jean Rouch, 1955)
Noche y niebla (Alain Resnais, 1955)
Cartas de Siberia (Chris Marker, 1957)
Moi, une noir (Jean Rouch, 1958)

Nanook el esquimal (Robert y Francis Flaherty, 1922)
Berlín, sinfonía de una gran ciudad (Walter Ruttmann, 1928)
El hombre de la cámara (Dziga Vértov, 1929)
Lluvia (Joris Ivens, 1929) - cortometraje
Tierra sin pan 'Las Hurdes' (Luis Buñuel, 1933)
Night mail (Harry Watt, Basil Wright, 1936)
El triunfo de la voluntad (Leni Riefenstahl, 1936-37)

Bibliografía i Recursos

- Balló, Jordi y Oliva, Mercé. (2024). La imatge incessant. Anatomía de las formas audiovisuales. Anagrama.
- Barnow, Erik. (1998). El documental. Historia y estilo. Gedisa.
- Barreiro, María Soliña. (2013). De madera y niebla: Esbozo crítico del cine documental español. *Ícónica* 6, 20-25.
https://www.academia.edu/10631637/_De_madera_y_niebla_Esbozo_crítico_del_cine_documental_español_Ícónica_no_6_otoño_2013_Cineteca_Mexicana
- Breschand, Jean. (2004). El documental, la otra cara del cine. "Los pequeños cuadernos de Cahiers du Cinema". Paidós.
- Bruzzi, Stella. (2000). *New Documentary. A critical Introduction*. Indiana University.
- Carrero, Pilar, Talens, Jenaro. (2018). El relato documental (2ª ed.). Cátedra.
- Català, Josep María i Cerdán, Josetxo. (2008). Después de lo real. Pensar las formas del documental, hoy. *Archivos de la Filmoteca Valenciana*, vol. 1 (57-58), 6-25.
- Català, Josep María. (2010). La necesaria impureza del documental. *Líbero*, Revista do Programa de Pós-graduação da Faculdade Cásper, Sao Paulo, 13 (25), 45-56.
- Cerdán, Josetxo i Torreiro, Casimiro. (2007). Al otro lado de la ficción. Trece documentalistas españoles contemporáneos. Cátedra.
- Cuevas, Efrén (2012). "El cine autobiográfico en España: una panorámica", *RILCE* 28 (1), 106-125.
- Cuevas, Efrén. (2008). Del cine doméstico al autobiográfico: camino de ida y vuelta. En Martín, Gregorio (ed.), *Cineastas frente al espejo* (p. 101-120). T&B Editores.
- Feldman, Simón. (2005). *Guión argumental, guión documental*. Gedisa.
- Frisón Fernández, Carlota. (2021). Cuatro pasos hacia las palabras del silencio en el cine. *Journal of Sound, Silence, Image and Technology*, 4 , p 65-81.
- Gómez Segarra, Manuel. (2016). *Quiero hacer un documental* (2ª ed.). Ediciones Rialp.
- García López, Sonia y Gómez Vaquero Laura. (2009). Piedra, papel y tijera. El collage en el cine documental. *Ocho y medio*.
- Guardiola, Juan. (2016). Colonia América. Notas para un cine (post)colonial en español. *Secuencias*. *Revista Historia del Cine*. 43-44.
<https://revistas.uam.es/secuencias/article/view/7301>
- Guzmán, Patricio. (1998). El guion en el cine documental. *Revista Viridiana*. Madrid.
- Guzmán, Patricio. (2023). *Filmar lo que no se ve. Filmar lo invisible. Una manera de hacer*. Lom Ediciones.
- Kellen, Sarah. (2014). *Maya Deren. Incomplete Control*. Columbia University Press.
- Ledo, Margarita. (2004). Del cine ojo al Dogma 95. Paseo por el amor y muerte del cinematógrafo documental. Paidós.
- Luna, María. (2018). Mapping heterotopias in Colombian documentary films. En Iván Villamea y Filippa Rosario (Eds.). *New approaches to cinematic spaces*. Routledge. pp. 166-178
- Luna, María. (2022). "All light everywhere: Cuando una imagen habla. ¿Qué dice?". *Revista La pesadilla de Nanook*. Corporación colombiana de documentalistas. ALADOS. <https://lapesadilladenanook.org/en-breve-resenas/cuando-una-imagen-habla-que-dice-maria-luna/>
- Luna, María. (2024). "Retratos fantasmas: Las películas de ficción son los mejores documentales". *Revista La pesadilla de Nanook*. Corporación colombiana de documentalistas. ALADOS. <https://lapesadilladenanook.org/en-breve-resenas/retratos-fantasmas-las-peliculas-de-ficcion-son-los-mejores-documentales-maria-luna-rassa>
- Minguez, Roberto (ed.). (2019). *Itinerarios y formas del ensayo audiovisual*. Gedisa.
- Mora, Pablo, Luna María y Samper, Daniela (Eds.) (2021). *Territorio y memoria sin fronteras. Nuevas estrategias para pensar lo real*. Alados, Editorial PUJ, Uniminuto.
- Nichols, Bill. (1997). La representación de la realidad. Cuestiones y conceptos sobre el documental. Paidós.
- Ortega, María Luisa. (2005). Nada es lo que parece. Falsos documentales, hibridaciones y mestizajes del documental en España. Editorial 8 y ½.
- Ortega, María Luisa. (2024). *Culturas del cine documental. De la España republicana a los años 60*. Ediciones Universidad de Salamanca.
- Puche, Carmen. (2007). *Guía para la elaboración de dossieres de proyecto*. UOC.
- Rascaroli, Laura. (2008) The Essay Film: Problems, Definitions, Textual Commitments. *Framework: The Journal of Cinema and Media*, 49(2), 24-47.
- Renov, Michael. (1993). *Theorizing Documentary*. Routledge.
- Rouch, Jean. (2003). *Ciné Ethnography*. University of Minnesota Press.
- Sophie Mayer y Elena Oroz. (2018). Lo personal es político. Feminismo en el cine documental. Fondo de publicaciones. Gobierno de Navarra.
- Stara, Daniela. (2016). Por una reconstrucción crítica de Glauber Rocha. *Revista Cinemas d'Amérique Latine*. 24, 40-53.
<https://doi.org/10.4000/cinelatino.2504>
- Sucari, Jacobo. (2017). Del Espacio Público, a La Ciudad Como Hipertexto orgánico. *Kult-Ur* 4 (7), 199-214.
- T. Minha. Trin. (2019). *Woman native other. Writing postcoloniality and feminism*. Indiana University Press.
-

Torreiro, Casimiro. (2010). Realidad y creación en el cine de no-ficción. Cátedra.

- Weinrichter, Antonio (2005). El cine de no ficción: desvíos de lo real. T&B Editores.
- Weinrichter, Antonio. (2007). La forma que piensa. Tentativas en torno al cine ensayo. Fondo de publicaciones. Gobierno de Navarra.
- Weinrichter, Antonio. (2009) Metraje encontrado. La apropiación en el cine documental y experimental. Fondo de publicaciones. Gobierno de Navarra.
- Nichols, Bill. (2013). Introducción al documental. Universidad Autónoma de México.
- Rabiger, Michael. (2006). Tratado de dirección de documentales. Ediciones Omega.
- Sellés, Magdalena. (2008). El documental. UOC.